

Наукові перспективи
Видавнича група

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ У СУЧАСНІЙ
НАУЦІ

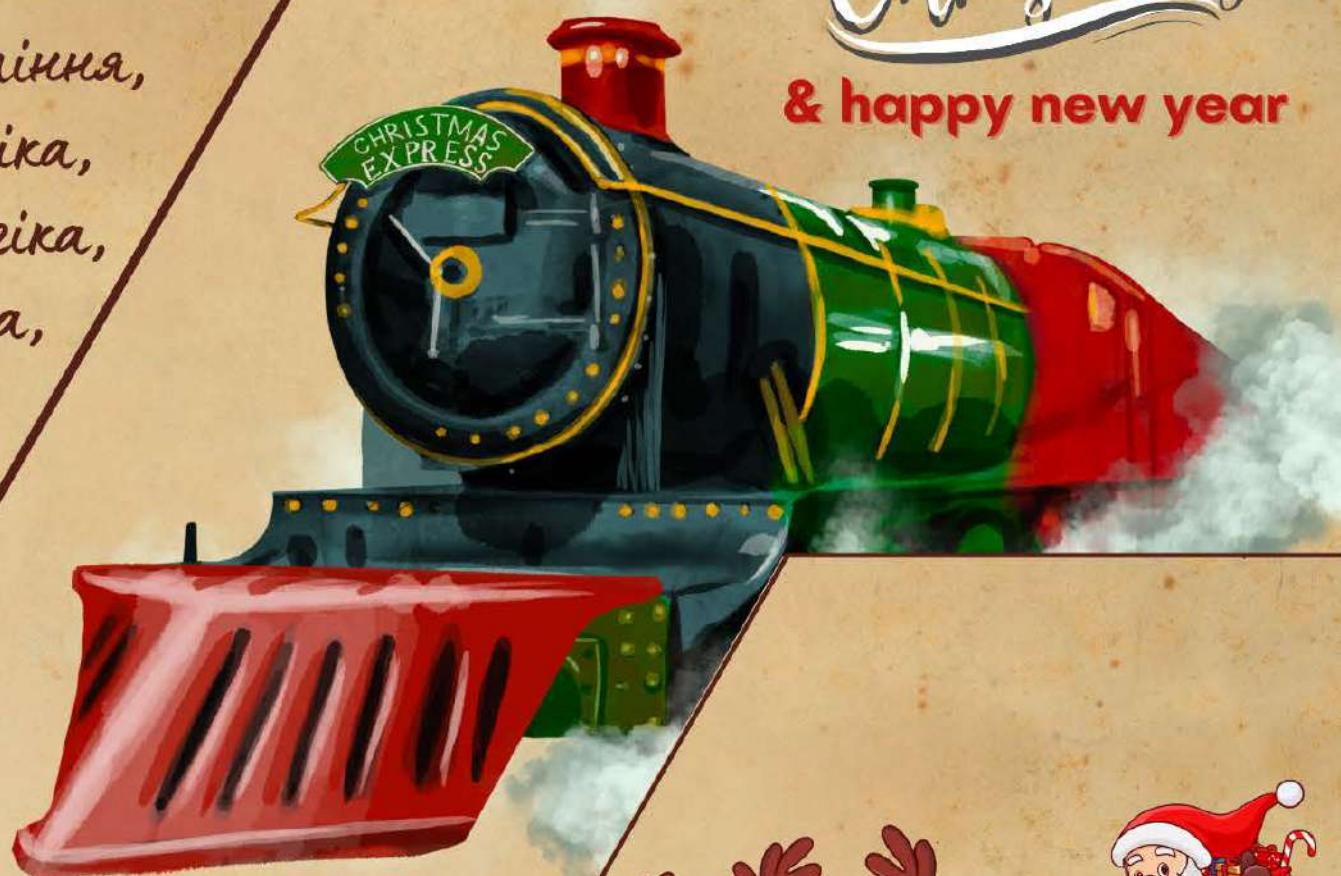
№ 12 (18)

2023

*Серія: історія та
археологія,
державне
управління,
економіка,
педагогіка,
техніка,
право*

*Merry
Christmas*

& happy new year

*Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління
Асоціація науковців України
Науковий парк Національного Авіаційного Університету*

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

«Актуальні питання у сучасній науці»

*(Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка»,
Серія «Державне управління», Серія «Техніка»,
Серія «Історія та археологія»)*

Випуск № 12(18) 2023

Київ – 2023

УДК [347.918:346.93]:341.6

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-12\(18\)-624-631](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-12(18)-624-631)

Мирось Катерина Володимирівна кандидат юридичних наук, старший викладач, кафедра правового регулювання економіки, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, просп. Науки, 9-А, м.Харків, 61166, тел.: (050) 755-75-92, <https://orcid.org/0009-0005-5416-0821>

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНТРОЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ПРАВОСУДДЯ ПРИ ОСПОРЮВАННІ РІШЕНЬ МІЖНАРОДНОГО КОМЕРЦІЙНОГО АРБІТРАЖУ ПО ГОСПОДАРСЬКИМ СПРАВАМ

Анотація. Предметом розгляду наукової статті є розгляд функцій правосуддя з урахуванням сучасного стану правил юрисдикції справ про оспорування рішень міжнародного комерційного арбітражу в системі цивільного процесу. Розглядаючи функції правосуддя в цілому, зосереджується увага на змісті контрольної функції правосуддя та її реалізації судом цивільної юрисдикції при розгляді заяв про скасування рішень міжнародних комерційних арбітражів. Критично ставлячись до положень окремих наукових розробок в даній галузі робиться висновок про необхідність розширення меж контрольної функції правосуддя на справи щодо оспорування рішень міжнародних комерційних арбітражів. Обґрунтовується розуміння та необхідність тлумачення зазначеної функції правосуддя в широкому, а не у вузькому розумінні. В першому випадку її зміст пропонується розглядати не лише як інстанційний перегляд судових рішень, а як перегляд рішень (актів) всіх органів цивільної юрисдикції, до компетенції яких національне законодавство відносить розгляд справ цивілістичного спрямування.

У статті критикуються існуючі етапи оспорування рішень міжнародних комерційних арбітражів та віднесення розгляду таких справ до компетенції судів цивільної юрисдикції. Відмічається важливість питань, що розглядаються, значним розвитком несудових форм захисту цивільних (у широкому розумінні) справ, що витікають з господарських правовідносин. Спираючись на законодавче закріплення правосуддя як основного виду судової діяльності, авторка розмірковує над співвідношенням правосуддя з компетенцією міжнародного комерційного арбітражу відносно розгляду господарських справ. При цьому акцент робиться не лише на правосудді як діяльності судової влади по розгляду і вирішенню юридичних справ та конфліктів. Розгляд заяв про скасування рішень міжнародного комерційного

арбітражу апеляційними судами цивільної юрисдикції слід розглядати як прояв функції правосуддя по реалізації контролю за рішеннями несудових юрисдикційних органів приватного правозастосування.

У висновках мова йде про результати напрацювань у науковій статті, визначаються напрямки подальших наукових розвідок у даному напрямку.

Ключові слова: міжнародний комерційний арбітраж; юрисдикція судів; оспорування рішень міжнародного комерційного арбітражу; цивільне судочинство; господарське судочинство.

Myros Kateryna Volodymyrivna Candidate of legal sciences, senior lecturer, department of Legal Regulation of Economics, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Nauky Ave., 9-A, Kharkiv, 61166, tel.: (050) 755-75-92, <https://orcid.org/0009-0005-5416-0821>

IMPLEMENTATION OF THE CONTROL FUNCTION OF JUSTICE IN CHALLENGING DECISIONS OF INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRATION ON ECONOMIC MATTERS

Abstract. The subject of the scientific article is the examination of the function of justice, considering the current state of the rules of jurisdiction in cases of challenging the decision of international commercial arbitration in the system of civil procedure. In view of the functions of justice as a whole, attention is focused on the content of the control function of justice and its implementation by a court of civil jurisdiction when considering applications for annulment of decisions of international commercial arbitrations. Taking a critical attitude to the provisions of individual scientific developments in this field, a conclusion is made about the need to expand the boundaries of the control function of justice to include cases of contesting decisions of international commercial arbitrations. The understanding and necessity of interpreting the specified function of justice in a broad, rather than a narrow, sense is substantiated. In the first case, its content is proposed to be considered not only as an instance review of court decisions, but as a review of decisions (acts) of all bodies of civil jurisdiction, to the competence of which the national legislation includes consideration of cases of a civil nature.

The article criticizes the existing stages of contesting decisions of international commercial arbitrations and assigning consideration of such cases to the competence of courts of civil jurisdiction. The importance of the issues under consideration is noted by the significant development of non-judicial forms of protection of civil (in the broadest sense) cases arising from economic legal relations. Relying on the legislative establishment of justice as the main type of judicial activity, the author reflects on the relationship between justice and the

competence of international commercial arbitration regarding the consideration of economic cases. At the same time, the emphasis is made not only on justice as an activity of the judiciary to consider and resolve legal cases and conflicts. Consideration of applications for annulment of decisions of international commercial arbitration by appellate courts of civil jurisdiction should be considered as a manifestation of the function of justice to exercise control over the decisions of non-judicial jurisdictional bodies of private law enforcement.

In the conclusions, the results of the work in the scientific article are presented, the directions of further scientific research in this direction are determined.

Keywords: international commercial arbitration; jurisdiction of courts; challenging decisions of international commercial arbitration; civil justice; economic justice.

Постановка проблеми у її загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Питанням діяльності правосуддя присвячений Розділ VIII Конституції України. Така діяльність здійснюється виключно судами. Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір, а у передбачених законом випадках суди можуть розглядати інші справи. При цьому слід враховувати, що стрімкий розвиток суспільних відносин нерозривно тягне розширення сфери правового регулювання останніх, «інших справ», на які розповсюджується судова юрисдикція. Інша ситуація постає із змістом «юридичного спору», визначеного у ч.2 ст.124 Конституції України. Справи із спірними правовідносинами є предметом розгляду судів різних юрисдикцій, передусім цивільних та господарських. Проте можливість розгляду справ, до змісту яких не відносяться спірні правовідносини, потребують наукової уваги, оскільки, крім справ окремого провадження, в порядку цивільного судочинства передбачена можливість розгляду справ про оспорювання рішень міжнародного комерційного арбітражу. На думку авторки, зазначена категорія справ є безспірною. Такий висновок обґрунтовується предметом її розгляду, яким є розгляд заяв про скасування рішень міжнародних комерційних арбітражів, а не справ позовного провадження в порядку однойменного провадження цивільного судочинства. У зв'язку з цим у даній статті розглядатиметься питання реалізації функцій правосуддя, передусім контрольної, при розгляді справ про оспорювання рішень міжнародних комерційних арбітражів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з тематики цієї статті багатогранний. Передусім слід зазначити, що особливостям прояву функцій правосуддя у цивільному судочинстві присвячена одна з робіт К. Гусарова [1]. Не залишилась поза увагою вказаного автора і контрольна функція правосуддя у цивільному процесі [2]. Сутність міжнародного комерційного арбітражу та

особливості перегляду його рішень стали предметом досліджень Д. Олексюк, Д. Притики, Ю. Притики [3; 4]. Враховуючи специфічність питань перегляду актів юрисдикційних органів в цілому, дослідження даної проблематики навряд чи можливо розглядати без використання правил перегляду судових рішень у цивільному процесі в цілому. В цьому аспекті слід відмітити одну з робіт стосовно особливостей інстанційного перегляду актів правосуддя та набуття ними статусу остаточності [5].

Метою статті є аналіз процедури оспорування рішень міжнародних комерційних арбітражів в контексті реалізації контрольної функції правосуддя. Даний аналіз є наслідком характеристики функцій правосуддя, форм їх проявів та реалізацій у цивільному судочинстві при розгляді заяв про скасування рішень зазначених арбітражів. Дана стаття, уявляється, надасть поштовх для подальших досліджень у цьому напрямку та формування пропозицій щодо змісту контрольної функції правосуддя та її особливостей не при інстанційному перегляді судових рішень, а при перегляді рішень несудових юрисдикційних органів, до яких відносяться міжнародні комерційні арбітражі.

Виклад основного матеріалу. Актуальність обраної теми визначається принциповою можливістю судового втручання у правозахисну діяльність приватноправового характеру органів судової юрисдикції. Відповідно до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», вказаний орган є третейським судом, що розглядає спори у сфері міжнародної торгівлі за умови домовленості про такий розгляд між сторонами матеріальних правовідносин. В той же час, можливість оспорування та перегляду рішень міжнародних комерційних арбітражів судами цивільної юрисдикції передбачена нормами ЦПК України. За умови застосування процедури оскарження рішення вказаного органу, місце арбітражу має знаходитись на території України. Однак можливе і застосування вказаного нормативного акту в інших випадках. Це стосується ситуації подання позову по суті за умови наявності арбітражної угоди, при вжитті судом забезпечувальних заходів, при поданні до суду письмового клопотання про визнання та виконання арбітражного рішення не залежно від країни винесення цього документу, а також за можливої відмови у визнанні та виконанні арбітражного рішення.

Як бачимо, національне правосуддя в особі органів судової влади активно задіяно законодавцем до реалізації заходів по легітимізації тих чи інших дій при розгляді економічних спорів міжнародним комерційним арбітражем. З огляду на таку обставину постає питання про розгляд механізмів впливу контрольної функції правосуддя при оспоруванні рішень міжнародного комерційного арбітражу, ухвалених по господарським справам. Не зважаючи на висловлену авторкою раніше точку зору про необхідність

віднесення зазначеної категорії справ до юрисдикції господарських судів, увага в даній статті приділятиметься опануванню вище визначеної мети цієї роботи виходячи із закріплення у теперішній час процедури оспорування вказаних актів у національному цивільному процесуальному законодавстві.

Функції правосуддя у цивільному процесі, на думку авторки, це закріплені у процесуальному законодавстві напрямки правосуддя по розгляду і вирішенню органами судової влади за умови дотримання так званої цивільної процесуальної форми при вирішенні спорів про право цивільне, а також безспірних справ. Всі такі справи мають відноситись законодавцем до компетенції судів. В свою чергу, реалізація функцій правосуддя спрямовується на затвердження верховенства права та, поряд з цим, на вирішення завдань правосуддя. Саме це визначає соціальне призначення правосуддя. Функції останнього у цивільному судочинстві реалізуються судами цивільної юрисдикції при використанні наданих судам з боку держави не лише процесуальних повноважень, а й форм і методів їх реалізації.

При дослідженні функцій правосуддя виникатиме питання про можливу їх ідентичність у всіх видах судочинства. Уявляється, що у кожному з існуючих видах судочинства (кримінальне, адміністративне, цивільне, господарське) функції правосуддя повинні визначатись предметом правового регулювання кожної з вказаних галузей права. Існуючі функції правосуддя варто розглядати в залежності від правосуддя як виду державної діяльності та форм його правосуддя. Тому функції правосуддя у вказаних видах судочинства не є однаковими у всіх випадках, а мають певне галузеве «забарвлення». Так, специфічність позовного провадження у різних видах судочинства (цивільне, господарське, адміністративне) передбачає різну правову природу, по-перше, матеріальних правовідносин та, по-друге, процедур розгляду. В той же час кримінальне судочинство взагалі не передбачає позовного провадження як функції правосуддя. А господарське судочинство не передбачає, в свою чергу, окремого провадження як провадження безспірного.

Враховуючи зазначену вище мету цієї наукової статті, функції правосуддя у цивільному судочинстві полягають, на думку авторки, у нижче викладеній класифікації.

Передусім слід відмітити функцію розгляду і вирішення правових спорів в порядку позовного провадження. Вона полягає у захисті порушених прав (охоронюваних законом інтересів) тих чи інших суб'єктів матеріальних правовідносин. В межах цивільного судочинства судами розглядаються справи про захист порушених, невизнаних або оспоруваних прав, свобод або інтересів. Така функція, на думку авторки, визначає сутність цивільного судочинства, та, крім того, сферу та об'єкт судового захисту при здійсненні даного судочинства, відрізняючи його від інших видів судочинства.

Функцію розгляду цивільних справ у безспірному порядку слід поділяти на обидві підвиди. Пояснюється даний висновок законодавчим закріпленням її поділу на справи окремого та наказного провадження.

В межах окремого провадження не вирішується спір про право цивільне, а відбувається підтвердження у безспірному односторонньому порядку тих чи інших обставин, що мають юридичне значення, а також безспірних прав й захист тих інтересів заявника, які пов'язані з реалізацією належних йому безспірних прав. Характеристика наказного провадження також визначається безспірністю даного інституту.

До функцій правосуддя, вважаю, слід віднести і застосування до порушників процесуальних норм заходів процесуальної відповідальності. Така функція встановлюється нормами цивільного процесуального права та забезпечується державним примусом в якості заходу впливу на правопорушників цивільного процесуального законодавства. Віднесення заходів процесуальної відповідальності до функцій правосуддя переважно пояснюється тим, що у змісті ЦПК України встановлюється застосування негативних наслідків невиконання процесуальних дій та обов'язків учасниками процесу.

Аналіз законодавства про судоустрій та процесуального законодавства призводить до висновку про те, що до функцій існуючих ланок судів цивільної юрисдикції належить тлумачення правових норм. Судове тлумачення, разом з цим, є різновидом офіційного тлумачення враховуючи те, що правозастосовний акт, яким є судове рішення, ухвалюється не лише після аналізу фактичних обставин справи, яка розглядається судом. Прояв судового тлумачення проявляється, поряд із сказаним, і після аналізу, роз'яснення (тлумачення) правових норм при вирішенні юридичної справи, що застосовується судом.

Досягнення мети даної наукової роботи не уявляється можливим без аналізу контрольної функції правосуддя при розгляді заяв про скасування рішень міжнародних комерційних арбітражів. У цивільному процесі зазначена функція складається з двох видів. До першого авторка відносить контроль за актами, діями (бездіяльністю) несудових органів цивільної юрисдикції, складовою яких є, без сумніву, міжнародний комерційний арбітраж. Здійснюється контрольна функція при цьому місцевими та апеляційними судами, які за існуючими правилами підсудності цивільних справ вирішують справи за заявами заінтересованих осіб в якості судів першої інстанції на рішення, дії або бездіяльність вказаних органів цивільної юрисдикції. До таких осіб законодавець відніс лише сторін арбітражного розгляду. Такий підхід вважаю не повним, оскільки нівелює можливість подачі заяв про скасування рішень міжнародних комерційних арбітражів з боку інших осіб та суб'єктів, які не

брали участі в розгляді справи третейським судом, але міжнародний комерційний арбітраж вирішив у рішенні питання про їх права та обов'язки.

Наступний вид контрольної функції правосуддя полягає у особливій формі діяльності судів. Вона полягає у перегляді підлягаючих оскарженню судових рішень. Такий перегляд здійснюють суди апеляційної та касаційної інстанцій. Саме зазначені судові органи у передбаченому цивільним процесуальним законодавством порядку реалізують перегляд судових рішень за скаргами (заявами) заінтересованих осіб. Але ініціаторами початку процедури перегляду судових рішень є визначені національним законодавством суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин. Результатом реалізації контрольної функції правосуддя може бути скасування або зміна рішення суду, що оскаржується, або підтвердження його легітимності.

Висновки. Дослідження призводить авторку до думки про те, що зміст правосуддя складається не лише з розгляду суто цивільних та інших справ з урахуванням звернень заінтересованих осіб, та інстанційного перегляду судових рішень. Розділ ЦПК України, котрий передбачає процедуру перегляду рішень міжнародного комерційного арбітражу, дозволяє віднести вказані справи до реалізації контрольної функції правосуддя, а не розгляду цивільних справ в порядку позовного, наказного або окремого провадження цивільного судочинства. Не відносяться справи про оспорування рішень міжнародного комерційного арбітражу і до інстанційного перегляду судових рішень, що призводить до висновку про віднесення до справ про розгляд заяв про скасування рішень вказаних третейських судів ознак та теоретичних положень контрольної функції правосуддя.

Література:

1. Гусаров, К. В. Функції правосуддя у цивільному процесі [Текст] / К. В. Гусаров // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2006. – № 3. – С. 81–84.
2. Гусаров, К.В. Теоретична конструкція контрольної функції правосуддя в цивільному судочинстві / К. В. Гусаров // Проблеми законності. - 2011. - Вип. 114. - С. 62-70. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2011_114_9.
3. Олексюк, Д. "Оскарження рішень міжнародних комерційних арбітражів: правові підстави та процедури." (2021).
4. Притика Ю., Притика Д. Новели провадження у справах про оскарження рішень третейських судів та оспорування рішень міжнародних комерційних арбітражів у цивільному процесуальному законодавстві України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2019, № 3 (110), С. 29-34.
5. Гусаров К.В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядках : монографія / К.В. Гусаров. – Х. : Право, 2010. – 352 с.

References:

1. Gusarov, K. V. (2006). Funktsii pravosuddia u tsyvilnomu protsesi [Functions of justice in the civil process] Zovnishnia torhivlia: pravo ta ekonomika, 81–84 [in Ukrainian].

2. Gusarov, K.V. Theoretical construction of the control function of justice in civil proceedings. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2011_114_9 [in Ukrainian].

3. Oleksiuk, D. (2021). Oskarzhennia rishen mizhnarodnykh komertsiiynykh arbitrazhiv: pravovi pidstavy ta protsedury [Appealing decisions of international commercial arbitrations: legal grounds and procedures].

4. Prytyka Yu., & Prytyka, D. (2019). Novely provadzhennia u spravakh pro oskarzhennia rishen treteiskykh sudiv ta osporiuvannia rishen mizhnarodnykh komertsiiynykh arbitrazhiv u tsyvilnomu protsesualnomu zakonodavstvi Ukrainy [Amendments to proceedings in cases of appeals against decisions of arbitration courts and contesting decisions of international commercial arbitrations in the civil procedural legislation of Ukraine]. Kyiv: Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka, 29-34 [in Ukrainian].

5. Husarov, K.V. (2010). Perehliad sudovykh rishen v apeliatsiinomu ta kasatsiinomu poriadkakh [Review of court decisions in appellate and cassation procedures] Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].